

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXVIII. De Appellationibus, Recusationibus Et Relationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Et hoc verum est, ubi ex circumstantiis ex-
 5 trinsecis, merita causæ non concinentibus, qua-
 les supra recensuimus, sententia contra jus lata
 est; aliter, ubi contra merita causæ, id est iustiti-
 am partis, est lata. nam & tunc requiritur, ut sen-
 tentia nulla sit, error juris in sententia exprima-
 tur. Veluti si quis petat hæreditatem impuberis,
 possessor autem excipiat, quod ex testamento
 impuberis hæres sit, iudex verò pro testamento
 pronuntiet, ex eo, quod minor 14, annis recte fe-
 cerit testamentum; hic enim error juris expres-
 sus vitiat sententiam. At si tantummodò pronun-
 tiasset iudex, valere testamentum, aut eum ex-
 cessisse pupillarem ætatem, valet quidem sen-
 tentia, sed ab ea appellandum est, l. 2. C. Quando
 provoc. non licet & l. 1. §. contra D. Qua sent. sine appel-
 latione. Et hoc ideo, quod pro sententia iudicis,
 ubi nulla causa expressa est, præsumatur in dubio,
 ex iusta scilicet causa latam esse, e. Sicur. 16, inf. h.
 tit. & c. In presentia 6. sup. De renuntiat. Ideoque si
 fortè iudex causam sententiæ suæ, quæ contra jus
 est, inseruerit, cessat merito hæc præsumptio,
 cum in certis non sit conjecturæ vel præsumpti-
 oni locus, e. 2. inf. De R. l. & l. Continuus, 37, §. 2, D.
 De verb. oblig. Error igitur juris insertus sententiæ
 ipsam vitiat, non si omisus fuerit: neque enim iu-
 dex tenetur causam sententiæ suæ inserere, d. c.
 Sicur.

6. Intellige autem ea, quæ de sententia contra
 jus lata dicimus, exaudienda esse de iure claro
 & perspicuo. Aliàs si jus dubium sit, variæque
 ejus interpretatio valet iudicis sententia, si fortè
 falsâ interpretatione motus aliam, quàm quæ ve-
 ra est, sententiam dixerit, licet ab ea appellari
 possit, ut est textus in l. Prolatis 32, D. De re iudic. & in

l. Non puto 10, D. De iure fisci, Sebast. Vantius de nul-
 litatib. process. & sentent. c. De nullitate ex defectu pro-
 cessus n. 118.

Præterea per jus non tantum accipiendum est
 ius scriptum, quod utroque iuris corpore conti-
 netur, sed & consuetudo, sive statutum loci, si vel
 contra hæc sententia lata fuerit: quia & consue-
 tudo iuris pars est, §. ex non scripto Instit. De iure nat.
 gent. & civilis, atque eam in iudicando iudex lequi
 tenetur, Instit. de officio iud. in pr. & Auth. lubemus
 C. De iudic.

Idem & in statuto tradit hic Panorm. n. 10, Nam
 & statutum loci pro lege est in ipso loco. l. Omnes
 populi & ibi Dd. De iust. & iure, Al. x. cons. 81, circa
 pr. lib. 2, Et quod additur in textu nostro, licet sen-
 tentia non sit appellatione suspensa, eius hæc ratio est,
 quod cum sententia sit ipso iure nulla, per e. Qua
 contra jus De R. l. in 6, non possit ea suspendi per
 appellationem, eo quod, ut dici solet, non entis
 nulla sint qualitates.

Sed quæ situm est ad quem pertineat nullitatis
 cognitio, ubi sententia nulla esse dicitur? Ad eum
 dem scilicet iudicem, si ordinarius iudex sit, quia
 manet adhuc idem iudex, licet perperam iudica-
 vit, vel potius ad superiorem iudicem causa re-
 fertur, l. Si accusatoribus 4. & ibi Gl. in V. eundem C.
 De accusat. Sed uti fori receptus est, ut ad supe-
 riorem iudicem cognitio nullitatis causa potius
 referatur, sicut tradit And. Gail lib. 1, Obs. 127, nu.
 7, Sin autem sit iudex delegatus, qui nulliter
 pronuntiavit, aditur eius superior, id est delegans
 quia delegatus, postquam pronuntiavit, sive bene
 sive male, functus officio dicitur, & iurisdictio
 eius expiravit, l. Si ut proponis 4, C. Quomodo &
 quando iudex & c. & l. Iudex 55, D. De re iudic.

IN TIT. XXVIII. DE APPELLATIONIBUS, RECUSATIONIBUS ET RE- LATIONIBUS.

SUMMARIA.

1. Appellare & Appellatio quid?
2. Appellationis effectus.
3. Appellatione pendente nihil attendendum.
4. Appellatio ubi & coram qua interponenda.
5. Forma interponenda appellationis.
6. Ordo proponenda appellationis.
7. A iudice delegato ad quem sit appellandum.
8. Intra quod tempus appellandum.
9. Tempus persequende appellationis.
10. Recusatio iudicis.

11. Relationes qualiter fiant.

Post Tit. de sententia & re iudicata, quæ om-
 nibus controversiis sive negotiis finem im-
 ponit, convenienter Tit. de appellationibus
 & c. Quæ pars iuris est memorabilis, eiusque u-
 sus verus, frequens, & necessarius, ut operæ
 pretium sit & illam hæc intactam non relin-
 quere.

Appellare est provocare, can. Omnis, & can. Pla-
 cis II. q. 6, Appellatio est provocatio, iniquæ
 sententiæ querelam continens, l. Præfetti 17,
 D. De minorib. Nam appellatio ordinarium est
 reme-

remedium, per quod provocanti succurritur, & judicis detegitur iniquitas. Hoc enim proprium est appellacioni, corrigere jurisdictionem judicis male judicantis, & sententias male ac perperam latis in melius reformare. Licet nonnumquam bene latis sententias in peius reformet; neque enim utique melius pronuntiat, qui novissimus sententiam laturus est, *l. 1. in pr. D. h. t.*

2. Definitur ab Hostiensis in *Summa h. tit.* jurisdictionis iudicis inferioris per invocationem superioris rite facta suspensio. Quæ definitio ideo receptior est, tum quia communis est omni appellacioni, à quolibet gravamine interpositæ: tum quia appellacionis effectus est prioris sententiæ suspensio, & causæ ab inferiori iudice ad superiorem devolutio. Devolvit enim appellatio causam principalem ad superiorem iudicem cum omnibus suis accessoris, & consecutivis, *c. Dilat. h. t. & notat; Cyn. in l. Per hanc C. De temporib. appell. resque in eum statum reducitur in quo fuerat litis contestatæ tempore.*

3. Hinc est, quod pendente appellacione neque iudici, à quo appellatum est, neque parti appellatæ, liceat quicquam in præjudicium pendentis appellacionis attentare. Alioqui si iudex à quo aliquid faciat aut permittat, quo appellans præter jus gravetur, potest ei per iudicem superiorem appellatum mandari, ut tales novationes intermitat. Quam vulgò Practici vocant Inhibitionem, cum scilicet iudex ad quem iudici à quo inhibet, ne quicquam attentet, vel innovet, in præjudicium litis pendentis, *c. Romana §. si autem post sententiam &c. Non solum eod. in 6.*

4. Ceterum appellatio, quamcumque ob causam fiat, in iudicis præsentia facienda est, ubicumque ejus copia haberi potest, pro tribunali, & extra iudicii solum, modò fiat in loco publico, *c. Cordi & ubi Gl. De appellat. in 6.* Si verò ejus iudicis à quo appellatur, copia non detur, tunc debet appellatio denunciari iudici, ad quem appellatur, *can. Brianum vers. si quis ipsius 11 q. 6.* Sin neutrius detur inveniendi copia, potest coram publico tabellione, Graphiario Curie, aut aliis publicis & honestis personis, appellans exprimere causas appellacionis suæ, secundum nos in *Auth. Qua supplicatio C. De precib. Imp. offer. & est tex. in c. ult. h. tit. & in c. Pastoralis sup. De off. ordin.*

5. Quod ad formam attinet proponendæ appellacionis, hoc interest inter appellacionem, quæ fit à sententiæ interlocutoria, & quæ à definitiva,

quod qui ab interlocutoria appellat, debet hoc facere in scriptis, *c. Cordi h. tit. in 6.* & reddere causam suæ provocacionis apud iudicem, à quo appellat. Nisi velit à iudice, ad quem, ad iudicem, à quo appellatum est, remitti, & in expensis condemnari, *text. in c. Ut debitus 19. h. tit. in appellacione à sententiæ definitiva, si quidem illic sive incontinenti fiat, sufficit vivâ voce appellare: ex intervallo autem etiam in scriptis appellandum est, l. Sententia §. ult. D. eod.* Neque necesse est exprimi causas appellacionis, quia talis appellatio potest justificari ex aliis, quam quæ vel in actis extant, vel in libello appellatorio comprehensæ sunt, *l. Titianus ult. D. Quod cum in qui in aliena potest, &c.*

Proponenda autem appellatio, jure quidem civili successivè & gradatim ad iudicem proximè superiorem, §. penult. *Can. Nov. de appellat.* Nec est permittum eo jure ab infimo iudice, præteritis intermediis, provocare statim ad summum, *est text. in l. Imperatores 21. D. h. tit.* Jure verò Canonico licet appellare ab infimo ad supremum, omittis medius, veluti ab Episcopis immediate ad S. Pontificem, *c. Sollicitudinem &c. Si duobus 7. alii h. t.* Ratio est, quia S. Pont. omnium inferiorum iudicum jurisdictionem habet, omniumque & singulorum iudex est, *can. Enim vni dist. 3.* Extra Pont. etiam jure Canonico gradatim appellandum est. Et hoc quoad ordinarios iudices.

A iudice delegato ad quem fit appellandum, non ita expeditum est. Ubi præmittendum, quod disponitur in *l. 1. §. 1. D. Quis à quo appellatur*, generaliter provocandum esse ab eo, cui mandata est jurisdictio, ad eum, qui mandavit, id est à iudice dato ad eum, qui dedit, vel à delegato ad delegantem, *c. Si quis contra 4. sup. De foro compet. &c. Si à subdelegato 14. De off. deleg. in 6.* Quod de delegato ad delegantem intelligendum est. Vicarius enim, cui universa causarum cognitio delegata est, instar est ordinarii, atque unum idemque tribunal obtinet cum primario iudice. Unde ab Officiali generali non appellatur ad Episcopum, neque à Locum-tenente, ut vocant, ad Ballivum, cum sit idem auditorium, *c. Romana eod. in 6.* sed ad superiorem delegantis ordinarium iudicem, non aliter, quam si delegans ipse sententiam dirisser. Et ita hodie servatur.

Olim ad appellandum bidui ac tridui dilationes concessæ erant, ita ut non nisi altera vel tertiâ die provocare liceret, idque ex die senten-

tit. latæ, l. 1. §. 5. & 6. v. *Quando appellan. fit.* Hodie datur decendium sive spatium decem dierum, *Auth. Hodie C. De appellat.* idque non à tempore sententiæ latæ, sed scientiæ, l. *Ab eo 3. C. Quomodo & quando iudex etc. c. Conventioni h. t. in 6.* Interim ab eo, qui appellat à tempore scientiæ, intra 30. dies petendi sunt apostoli, id est, libelli seu literæ dimissoriæ, sive reverentiales, idque instantè, instantiùs, instantissimè; aliàs præsumeretur renuntiare suæ appellationi.

9. Porro tempora introducendis apud superiorem iudicem appellationibus olim quoque varia præstituta fuerunt, pro iudicium, apud quos agenda erant, gradu, l. 2. C. *De temporib. appellat.* Hodie annus datur ad proseguendam appellationem, idque à die interpositæ appellationis: ita ut ex illo anno subducantur decem dies ad appellandum dari, *Clem. Sicut h. t. vel ex causa bien-nium.* Intra quod si appellatus causam appellationis suæ urgere cesser, sententiæ, à qua appellatum est, confirmabitur, perinde ac si appellatum non esset, c. *Cum sit Romana 5. h. tit.* quia habetur appellatio pro deserta. Nisi elapso biennio appellans deud audiri cupiat, & justam causam cessationis suæ adterre, c. *Ex ratione 8. h. tit. ubi Gl. qua causa hoc casu iusta habeantur.* Vide *Gail. lib. 1. Obser. 42. & D. Canif. in in Summa lib. 4. tit. 5.*

Altera pars Rubr. est de Recusationibus Re-cusatio est, quâ alter litigantium iudicis, alias competentis, negat se velle stare iudicio, quia ex iusta causa sit suspectus. Cuiusmodi exceptio suspecti iudicis in eo similis est appellationi, quod obiecta iudicis suspecti jurisdictionem suspendat, donec causa suspicionis coram arbitris, ab ipsis communiter eligendis, examinetur. Ea-que probatâ, iudex recusatus vel committet cau-sam alicui tertio, in quem consenserint partes, vel eam remittet ad superiorem iudicem: non probatâ verò, recusans condemnabitur in ex-pensas, & iudex recusatus cognoscet ulterius de causa principali, c. *Cum speciali 61. h. t.* Cætera de hac materia vide apud *Gail. lib. 1. Obser. 33.*

Relationes fiunt ab ipso iudice, coram quo actam est: quia causâ plenè instructâ, omnibus utriusque allegatis maturè discussis, consultatio-neque cum suis assessoribus vel aliis I. C. tis ha-bitâ, si deinde dubitet, quid in ea causâ statuere debeat, potest referre rem ad iudicem superio-rem, ut ad *S. Pont. c. Intimasti 68. h. t.* Factâ tamen prius ejus copiâ partibus litigantibus, ut vide-ant, qualiter relatio fiat, & si cui fortè ea minus plena vel contraria videatur, possit ab ea appel-lare, d. c. *Intimasti & l. 1. C. de relationib. V. A.*

IN TIT. XXIX. DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.

Instar appellantis ad S. Pont. habetur, qui Ro-mam peregrinationis ergò proficiscitur, quia & hic intelligitur se suaque protectioni S. Pont. subijcere; perinde atque is, qui appellat

ad Sedem Apostolicam se in tutelam prote-ctionemque ejusdem confert, c. *unico h. t. V. A.*

IN TIT. XXX. DE CONFIRMATIONE UTILI, VEL INUTILI.

Rescriptum, quo confirmatur à summo Pont. ex certa scientiâ, sententiâ aliqua, arbitrium vel privilegium, tribuit jus illi, in cuius favorem concessum est; & dicitur hæc utilis confirmatio. Si verò probetur obrepti-

tiam vel subreptitium, inutilis dicenda est con-firmatio, & quilibet iudex inferior compe-tens de huiusmodi rescripto cognos-cere potest, c. 3. §. 6. & 7. h. t. V. A.

FINIS LIB. SECVNDI.